

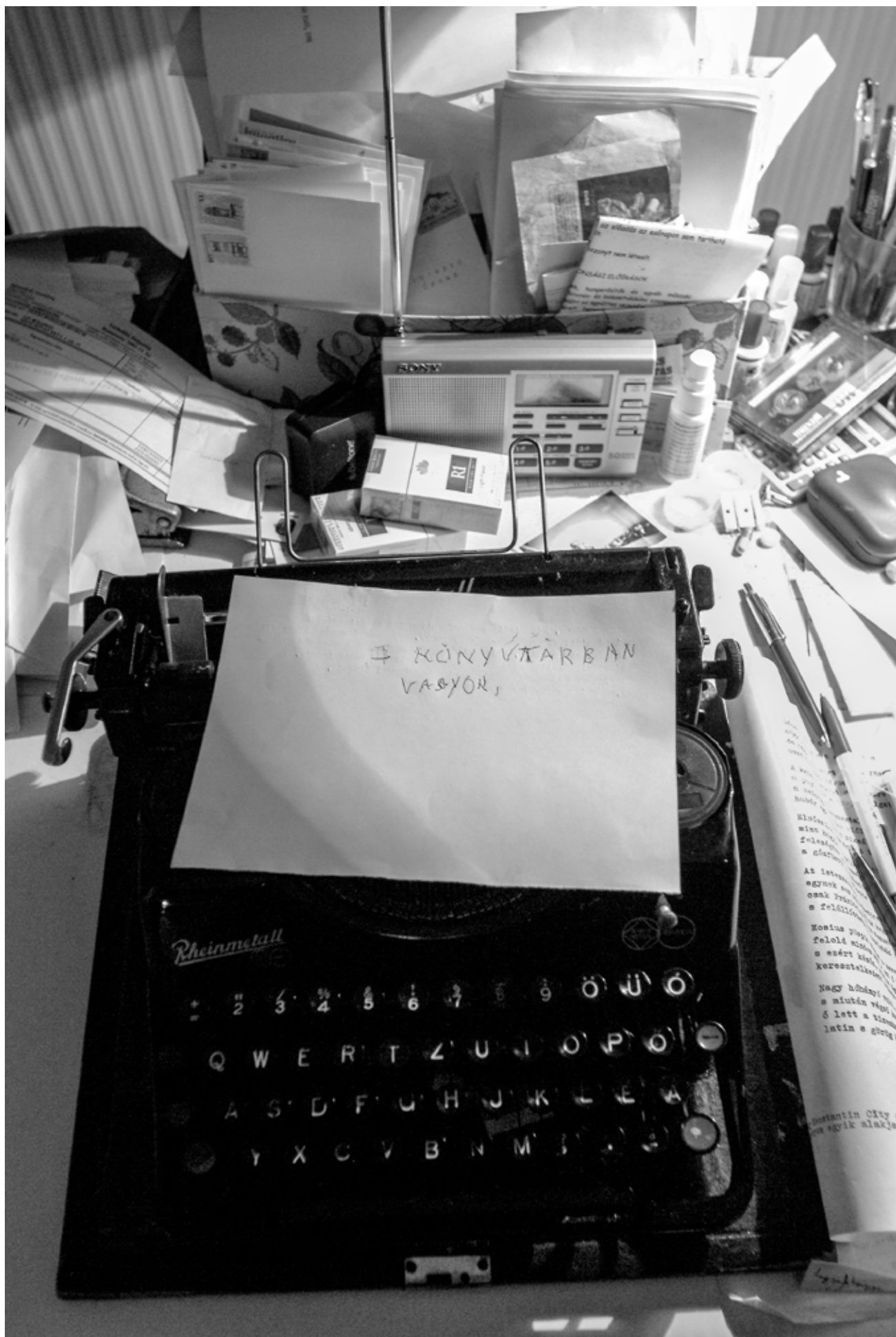
A FÜGGÖNY MÖGÖTT

Dokumentarizmus és társadalomábrázolás Urbán Ádám sorozataiban

AZ URBÁN NÉV IGEN JÓL CSENG A HAZAI
FOTÓS SZAKMÁBAN: URBÁN TAMÁS,
BALÁZS BÉLA-DÍJAS FOTÓRIPORTER FIA,
URBÁN ÁDÁM, BALOGH RUDOLF-DÍJAS
FOTOGRÁFUS. URBÁN ÁDÁM MAGÁT
KONZERVATÍV GONDOLKODÁSÚ
FOTOGRÁFUSKÉNT DEFINIÁLJA, AKI
HOSSZÚTÁVÚ PROJEKTEKBE GONDOLKODIK.
GYAKRAN EGY JELENSÉG UTOLSÓ PILLANATAIT
MEREVÍTI KI ELŐTTÜNK, TISZTELGÉSKÉNT
AZ ELMÚLÓ IDŐ ÉS ÉRTÉKEK IRÁNT.
ÉRDEKLŐDÉSÉNEK KÖZÉPPONTJÁBAN
A LÁTSZAT ÉS LÁTTATÁS MÖGÖTTI VALÓSÁG
ÉS EMBEREK ÁLLNAK, ÍGY KERÜLT SOKSZOR
A FÜGGÖNY VAGY ÉPPEN FAL MÁSIK
OLDALÁRA. MUNKÁI ÉS SZEMLÉLETE
VÉGLETEKIG EMBERKÖZPONTÚAK, SAJÁT
KINYILATKOZTATÁS HELYETT A VILÁGOT
SZERETNÉ DOKUMENTÁLNI.

Urbán Ádám már középiskolás évei alatt is fotózott, majd Záray Péter műtermébe került asszisztensként. 1995-ben többedmagával megalapította a techno kultúrával foglalkozó *FREE* magazint, mely partikról adott képes beszámolót. A terület és általában a szubkultúrák iránti érdeklődése azóta is töretlen. Alkalmazott reklámfotósként dolgozik, dokumentarista sorozataival számos díjat nyert a Magyar Sajtófotó pályázaton. 2002-ben nagy média-visszhangot keltett Faludy Györgyről és fiatal feleségéről készült fotósorozata, kö-

zülük különösen egy erotikus magazinban is megjelent akt vágyképek (melyekhez Faludy négysoros verseket írt). Az íróról és feleségéről készült fekete-fehér sorozat¹ egésze azonban inkább a házaspár közös életére, hétköznapjaira koncentrált, beszélgetéseikre, kávézásra, Faludy munkájára. „A könyvtárban vagyok.” – áll egy kézzel írott cédulán Faludy zsúfolt íróasztalán a gyógyszerekkel, cigarettával, papírokkal zsúfolt asztal közepén, mely a sorozat szereplők nélküli, mégis legbeszédesebb képe.

☐ KÖNYVTÁRBAN
VAGYOK,

Rheinmetall

+ " 3 4 5 6 7 8 9 Ö Ü Ó
Q W E R T Z U I O P
A S D F G H J K L
Y X C V B N M

Először...
mint...
felfedezte...
a görög...
At...
egy...
os...
s...
Kor...
fel...
s...
ker...
Nagy...
s...
ő...
lett...
latin...

Constantin...
egyik...
alakja

2016-ban kezdtek hozzá édesapja életművének feldolgozásához, akkor merült fel, hogy az Aszódi Javítóintézetbe is újra ellátogassanak, amely a hetvenes években a MÚOSZ Újságíró Iskola fotóriporter szakán tanuló Urbán Tamás vizsgamunkájának, majd kiállításának a helyszíne lett. Az „intézeti” fiúkról készített fekete-fehér anyagból 1975-ben a helyszínen nyílt kiállítása volt az első komolyabb megmutatkozása, amelyet azonban egy nap után bezártak, és felsőbb utasításra a fotók az elmúlt negyven évben nem hagyhatták el az intézet falait. Akkoriban Urbán az *Ifjúsági Magazin*nak dolgozott, így sikerült engedélyt szereznie a munkához,² melynek a keretében 2-3 hónapot töltött az aszódi intézetben, majd negyven évvel később, közös látogatásuk után Urbán Ádám két évet tartózkodott az intézményben. A két Urbán sorozatát a CAPA Központ kiállításán 2018 decemberében mutatták be *Esély* címmel.³ Már a címválasztás is tükrözi, hogy a fotós nem igazságszolgáltatási, sokkal inkább nevelési, jövőképet adó, segítő intézményként tekintett a helyszínre, ahol a fiatalok önmagukhoz és a világhoz való viszonyulásának értelmezése, útkeresése került a középpontba. Urbán Ádám feszes kompozíciójú képein egy zárt világba nyerünk betekintést: egy olyan élet ré-

szeseivé tesz minket, ahol eltérő viselkedési – és kommunikációs normák érvényesek. A sorozatban váltakoznak a dokumentarista életképek és – olykor megrázó – frontális csoportportrék, de a szubjektív nézőpont a sorozat legtöbb képére jellemző. Megjelennek a tanulással és munkával töltött hétköznapok, ezek ismétlődése adja a napok – és a sorozat – ritmusát, rutinját. Mind az egyén, mind a csoportok ábrázolása nagy hangsúlyt kapott, ahogy a közös időtöltés és az összetartozást és széthúzást jól szemléltető életképek is. Az intézet keretek közé próbálja szorítani a fiatalok lelki és fizikai hullámzásait, a tesztoszteron, a fiúk közötti dominancia nagyon fontos lesz, mind az életképeken, mind a – gyakran fiatalok által – beállított képeken. A fotókból még az adott körülmények között is kitűnik a fiúk önreprezentációjának jelentősége. A képek hangsúlyos narrativitása a sorozat többségénél elég meghatározó, még ha az olyan történetek nem is az objektív előtt bomlanak ki, mint a kápolna jelenet betlehemes előadása után „Jézus” helyszínről való szökése. Urbán Ádám színes fotósorozata a börtön-hangulattól eltávolodva egy zárt helyszínen élő kortárscsoport mindennapjait dokumentálta, némiképp talán idealizálva az összképet.

Urbán Ádám: Esély / Aszódi Nevelőintézet, 2016–18

Urbán Ádám: *Esély / Aszódi Nevelőintézet*, 2016-18

Urbán Ádám: *Idős magyar artisták*, Zsilák György és felesége Zsuzsa, 2017

Urbán Ádám fotós közegbe született, apja és kortársai határozták meg látásmódját, értékrendjét. 2012–13-ban számára fontos, a szemléletmódját megalapozó fotográfusokról készített fotósorozatot *Példaképek*⁴ címmel. Az otthoni enteriőrben vagy műteremben készült frontális portrékon a fotósok kezébe helyezte azt az általuk készített ikonikus képet, amely számára

meghatározó volt. Balla Demeter, Hemző Károly, Korniss Péter, Haris László és számos más fotósról készült így a fotóssal szembenező személyiségportré. A sorozattal Urbán Ádám a fotókhöz nevet, a nevekhez és a művészi teljesítményekhez arccokat adott. Nem idealizál, csak megmutatja a fotók mögötti embert. Klasszikus hangvételű, középre komponált sorozat,

Urbán Ádám: *Idős magyar artisták*, Balog Ibolya, avagy Zozo mama, 2017

amelybe dinamikát inkább a képek és esetleg azok szabálytalan tartása visz. A sorozat Baricz Katit búzamezőn ábrázoló portréján egy tükörben a fotós maga is feltűnik a lencse túloldaláról. Egy másik portrészorozatában idős magyar artisták portréit készítette el.⁵ Légtornászok, artisták, zsonglőrök, porondsztárok jelennek meg, a közönség által nem

ismert világukban: otthon. Középre komponált színgazdag képeken, többnyire régi fellépőruhájukban jelennek meg. Eltűnt körülük a rivaldafény, csak annyi csillogás maradt, amennyit a ruhájuk, sminkjük, munkájukért kapott elismerés megidéz. Portréjuk egyszerre tiszteletadás egy elmúlt időszak előtt és emlék az utókor számára.

Urbán Ádám: *Vizuális környezetszennyezés*, 2013

Vizuális környezetszennyezés című sorozatában (2013) az autópályák, utak mentén üresen álló reklámtáblák sorát állítja elénk. Rozsdásodó, üres állványkereteket, amelyek a szemlélődő-utazó ember és a táj közé ékelődnek.

Kopott, funkcióvesztett, gigantikus hulladékok, melyek a táj megkerülhetetlen részeit képezik, nélkülözve bár-miféle tartalmat. Üres felületük kerül a középpontba, és a háttérben felsejlő természeti közeg előtt otthagyt-

Urbán Ádám: *Vizuális környezetszennyezés*, 2013

ságukban, lepusztultságukkal, funkcióvesztettségükkel még zavaróbbnak hatnak, mint egy zöld táj előtt éktelenkedő reklámszlogen. A természet és az emberi beavatkozás ambivalens kettősének dokumentálásával Urbán Ádám a táj átalakulásának egy állomását rögzíti, mely mára már teljesen beépült a tudatunkba.

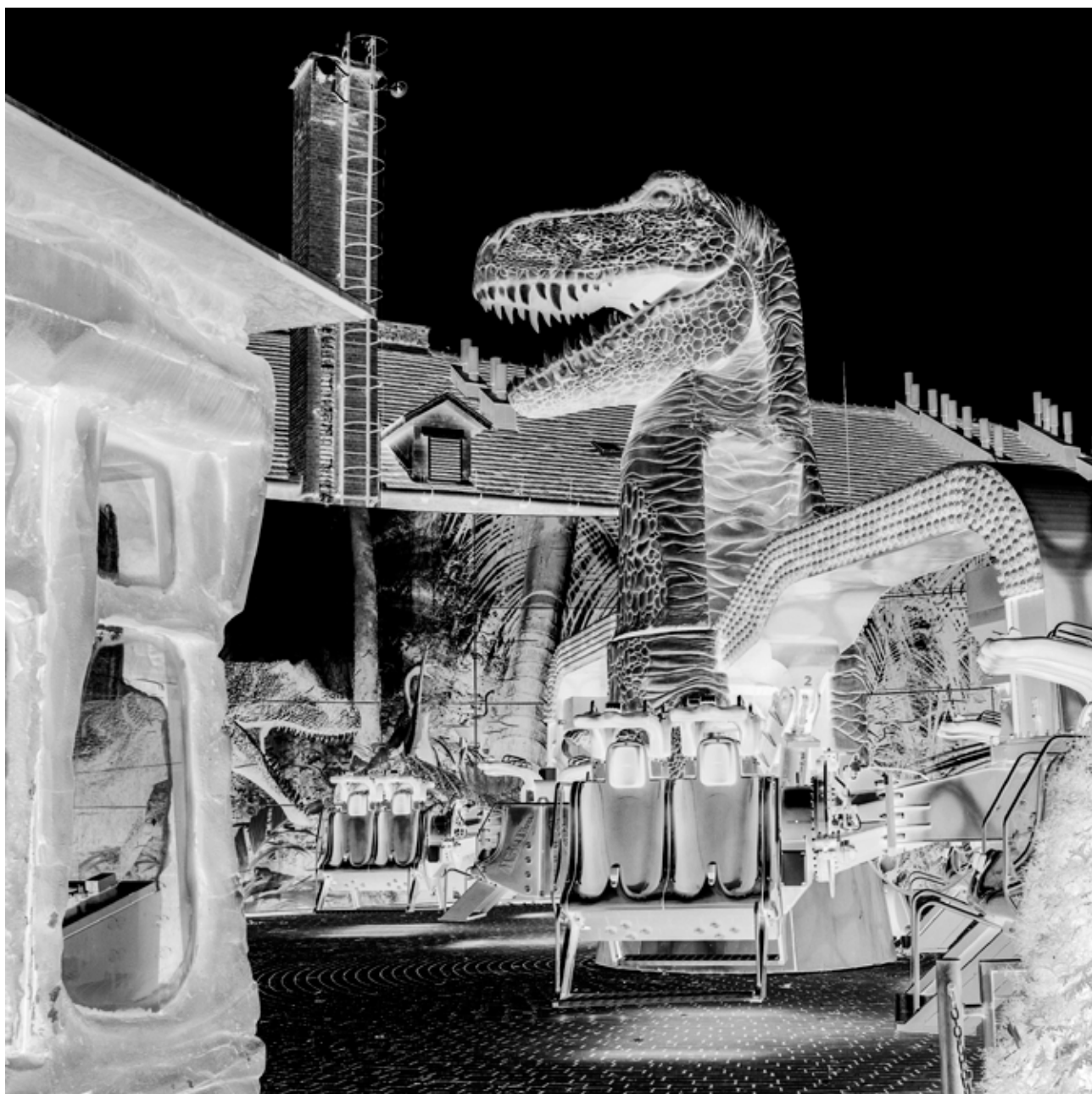

Urbán *Szellemváros* sorozata (2014) egy utópisztikus hangulatú városrészt tár elénk, kulisszaszerű épületekkel, szürkén és fehéren magasodó falakkal, végtelennek látszó szögletes formákkal, monoton, ismétlődő tagozatokkal és traktusokkal. Minden egyformának látszik, mintha egy emberiség utáni uniformizált világba érteztünk volna, amelyet mindenki elhagyott, csak az egyforma pillérek, ablakok, tömbök követik egymást a végtelenségbe. A tükröződések által még határtalanabbnak látszik a semmibe vezető utcák monoton sora, egyszerre a birodalmi építészet monumentalitását megidézve.⁶

Urbán Ádám: *Vidámpark-Szomorúpark*, 2013

Urbán Ádám: *Vidámpark-Szomorúpark*, 2013

Az elmúlás gondolköre Urbán Ádám több sorozatánál is megjelenik. A Népstadion kiüresedett, használaton kívüli pusztuló épületét, a széttöredezett rajtkövekkel és lommá váló felszerelésekkel dokumentálta 2014-ben. A betonrések között kihajtó fű vagy gyom már jelzi, hogy a természet elkezdte visszavenni a területet, de a sorozat képei még egy utolsó lehetőséget adnak az épület monumentalitása, végtelennek tűnő szék- és lépcsősorai szemlélésére. A szocreál épület végnapjainak 2016-ban lett vége, mikor Puskás Ferenc Stadionként⁷ elbontásra került. Negatívba fordult át a Vidámpark jelene és jövője is, a *Vidámpark-Szomorúpark* sorozat (2013) fekete-fehér képein, ahol Urbán negatívba fordítva mutatja azt a helyet, ahol éppen nemzedékek gyerekkorának egy része tűnik el. Egyfajta mementóként, nosztalgia nélkül jelenik meg még utoljára kulisszatitkokat fellebbentve, ahogy a közönség soha nem láthatta és láthatja már a helyet. A függöny, a látszat mögötti élet Urbán Ádám dokumentarista sorozatainak visszatérő témája, ahogy az eltűnő és fennmaradó értékek megmutatása és a konvenciók nélküli társadalomábrázolás is. Nem mond ítéletet, inkább objektíven fogalmaz, megmutat, kontextuson túli általános állításokat tesz. Kimerevít még egyszer utoljára egy eltűnő világot, egy jelenséget, empatikus, finom kritikával. „Az utókornak dolgozom. Képeimmel olyasfajta ajtókat szeretnék nyitni a jelenbe, amely ajtók mögött már a múlt őrződik majd meg: így élünk, így éreztünk, gondolkodtunk, munkálkodtunk. Világunkat a fényképezőgépen keresztül nézem a legszívesebben, s úgy szándékozom megmutatni a képeimen másoknak, ahogyan én látok embereket, tájakat, hangulatokat. Hiszen e képeken én is ott vagyok, és e képekbe szeretném sűríteni mindazt, amit a valóság iránti érzékenységben, látásmódban, igényességben igyekeztem meg tanulni a magyar fotóművészet legnagyobbjaitól.”⁸

¹ A teljes sorozat megjelent könyvformában: *KORTÁRSÁK – Faludy György / Faludy Fanny*, Interbooks Kiadó, Budapest, 2002.

² „Nekem ilyen volt az életem, BACSKAI Sándor beszélgetése Urbán Tamás fotóművésszel”, *Fotóművészet*, 2008/4.

³ URBÁN Ádám: *Esély*, Robert Capa Fotográfiai Központ, 2018. december 10. – 2019. január 28. A sorozat 2016 és 18 között készült, a kiállítás képeinek kereteit az Aszódi Javítóintézet asztalosműhelyében készítették a képeken is szereplő fiatalok.

⁴ SZARKA Klára: „PéldaKÉPek – Urbán Ádám sorozata mestereiről”, *Fotóművészet*, 2013/1.

⁵ Az *Idős Artisták* sorozat képei a 250 éves modern kori cirkusz jubileumának ünnepségsorozata alkalmából megjelenő kiadványokba készültek 2018-ban.

⁶ A helyszín a Tóváros, ahol korábban megakadt a lakópark építkezése.

⁷ 2002-ig Népstadion néven működött.

⁸ Urbán Ádám szakmai hitvallása (szóbeli közlés).